

Verslag weekendexcursie Harkstede (Groningen), 17-19 september 2004

Jan Cuppen, Oscar Vorst, Theodoor Heijerman, Jack Blommaart,
Frank van Nunen, Albert Lutjeboer, Jan Muilwijk en Leon Luijten

De jaarlijkse weekendexcursie van de Sektie Everts vond in 2004 plaats in het hoge noorden van Nederland op verzoek van Leon Luijten, boswachter Inventarisatie & Monitoring bij het Staatsbosbeheer. In overleg met hem werd besloten om enkele terreinen ten oosten van de stad Groningen te inventariseren. Accommodatie werd gevonden in groepslogies Grunopark te Harkstede van vrijdag 17 tot en met zondag 19 september. Zoals gebruikelijk werd voor de warme maaltijd op vrijdag de lokale afhaalchinees bezocht en op zaterdag konden we terecht in het restaurant bij het watersportcentrum, dat het Grunopark eigenlijk is. Sportievelingen (met name waterskiërs, speedbootracers) moeten hier beslist een keertje terugkomen.

Door boekingsprobleempjes (ook in het noorden wordt het drukker) vond het weekend later plaats dan gebruikelijk. De weersomstandigheden waren voor de tijd van het jaar vrij normaal met niet al te veel neerslag (alhoewel, de zondagmorgen begon met een stortbui), niet al te veel wind en redelijke temperaturen van iets onder de 20 °C. De weersomstandigheden vormden in elk geval geen belemmering om 415 soorten kevers te scoren, terwijl de (brakwater)soorten van de Dollard en polder Breebaart, door enkele afgedwaalde sektieleden per ongeluk verzameld, niet zijn opgenomen in dit verslag.

De volgende natuurgebieden werden bezocht (met de afkortingen zoals die in tabel 1 worden weergegeven):

BA: De Baggerputten bij Froombosch
FR: Fraylemaborg of Slochterbos
HU: Huisweerberbos bij Tjuchem
SC: Het Schildmeer met oeverlanden
UI: De Uiterdijk (Zwaneveldsgat) bij Kolham
WO: Woudbloem

Het natuurreservaat De Baggerputten bij Froombosch bestaat uit een laagveenmoeras met veel petgaten die ontstaan zijn door turfwinning. Moerasbos gedomineerd door schietwilg en grauwe wilg als ook zwarte els vinden we op de vochtige bosgedeelten, de droge bossen bestaan vooral uit essen en eik. De graslanden zijn deels bloemrijk grasland, deels soortenarm en licht verruigd met veel riet en hennegras. Door de graslanden lopen talrijke sloten en greppels in diverse stadia van verlanding. In een deel van het terrein vindt natuurontwikkeling plaats, waarbij onder andere de voedselrijke teeltlaag van graslanden wordt verwijderd en poelen worden aangelegd. Uit de Baggerputten werden 162 soorten gemeld. De belangrijkste toegepaste verzameltech-

nieken in dit gebied waren het gebruik van net en appelmoeszeef om waterkevers te verzamelen, daarnaast ook het spoelen of ondertrappen van oevervegetatie. Restanten van verspreid liggend maaisel van graslanden werd gezeefd en enkele paddestoelen werden handmatig onderzocht. Ook werd er geklopt boven een klopscherm en geslept. Waterkevers waren in de Baggerputten goed vertegenwoordigd zowel in de petgaten en grotere sloten, als ook in de verlande(nde) greppels en moerassen. In de petgaten betrof het vooral algemene soorten met een zeer ruime verspreiding in Nederland, in de ondiepe greppels en moerassen kwamen daarentegen talrijke vrij zeldzame soorten waterroofkevers voor zoals *Bidessus unistriatus*, *Hydroporus scalesianus*, *H. neglectus*, *Suphrodytes dorsalis*, *Laccornis oblongus*, *Agabus unguicularis* en *Ilybius guttiger*. Van de overige waterkevers noemen we nog *Limnebius aluta*, *Hydraena palustris* en de recent als nieuw voor de wetenschap beschreven *Chaetarthria simillima* met als type-lokatie het Groningse Wollinghuizen (Vorst & Cuppen, 2003), de laatste twee ook in een veenput bij het Schildmeer. *Chaetarthria simillima* komt in Nederland overigens vrij algemeen voor in veenmoerassen, zowel in laag- als in hoogvenen; daarbuiten voornamelijk langs de kust. Bij de bemonsteringen van de oevers en in het maaisel waren vooral Carabidae, Ptiliidae en Staphylinidae goed vertegenwoordigd. De meest bijzondere loopkever was ongetwijfeld *Paradromius longiceps*, die voorkomt in rietmoerassen; de kever wordt vaak aangetroffen in de holten van overjarige, rechtopstaande rietstengels waarvan de top door de wind is afgebroken (Teunissen & Blommaart, 1994). Deze loopkever werd ook gevonden in de oeverlanden van het Schildmeer en is in Nederland vrij zeldzaam. Het handhaven van stukken oud riet is niet alleen goed voor sommige broedvogels, maar ook voor bepaalde kevers. De kortschilden, bijna 50 soorten, kenden nauwelijks bijzondere soorten. Het dertienstippelig lieveheersbeestje *Hippodamia tredecimpunctata* is een bewoner van rietlanden en natte hooilanden die sterk achteruit lijkt te zijn gegaan in Nederland; in de Baggerputten en vooral bij het natuurontwikkelingsproject in de Woudbloem was deze soort redelijk talrijk. Het op vederkruid levende snuitkevertje *Eubrychius velutus* werd verzameld in vrij ondiepe sloot.

Het Huisweerterbos bij Tjuchem is een klein, recent aangeplant stuk bos, dat onderdeel uitmaakt van het Duurswold. Deze term is SBB-jargon voor een aantal verspreide bospercelen in Midden-Groningen. Deze bosjes liggen vaak in de nabijheid van dorpskernen en kennen een belangrijke recreatieve functie. In dit bos werden 24 soorten verzameld door het kloppen van bomen en struiken, aangevuld door enkele handvangsten. Opmerkelijk was hier het kleine boktorretje *Pogonocherus hispidus* gezien de tijd van het jaar; deze boktor werd ook in de Baggerputten gevonden. De snuitkevers *Exapion fuscirostre*, *Sitona regensteinensis* en *S. gressorius* werden geklopt van een bremstruik

De Fraeylemaborg is een oud landgoed met daarachter een langgerekt loofbos met vooral beuk en eik. In het bos liggen een aantal vijvers die door sloten verbonden zijn met elkaar. In dit bos stonden gedurende het weekend enkele potvallen waarvan uitsluitend de Carabidae zijn gedetermineerd. Het betrof in totaal 17 soorten, voor het merendeel zeer algemeen en niet sterk gebonden aan een bepaald biotoop. Enkele

soorten, zoals *Carabus nemoralis* en *Leistus fulvibarbis*, worden wel vaak in (vochtige) bossen waargenomen.

Het Schildmeer is een vrij voedselrijk groot meer dat begrensd wordt door uitgestrekte rietlanden. Dichtbij het Schildmeer kennen deze rietkragen nog een vrij voedselrijke soortensamenstelling met veel bitterzoet, grote brandnetel, haagwinde en harig wilgenroosje. Naarmate men verder verwijderd van het open water geraakt wordt het water ondieper (de kragge is hier meer geïsoleerd van het Schildmeerwater en meer aangewezen op regenwater), voedselarmer en kan de vegetatie overgaan in veenmosrietland met hier en daar geïsoleerde kleine poeltjes. In een van deze poeltjes bij Sans Souci en in de rietkraag dichtbij het meer bij de Vossenbult werden water- en oeverkevers verzameld. Een gedeelte van deze rietlanden was gemaaid en lag op een zeer grote berg in een grasland buiten het reservaat. Deze grote bult met maaisel werd flink gezeefd, daarnaast ook kleine hoopjes restantmaaisel in het veenmosrietland bij de Vossenbult. Naast een vette meerkikker (*Rana ridibunda*), die door de tuin hupte bij de Vossenbult tijdens een kop koffie bij de eigenaar van de enige woning in de westhoek van het meer, werden hier maar liefst 221 soorten kevers geteld. De bulk hiervan, meer dan 125 soorten kwam uit de hoop met maaisel. In het gebied werden veel bijzondere soorten waargenomen. De rietkraag van het Schildmeer leverde de zeldzame schrijvertjes *Gyrinus caspius* en *G. paykulli* op, daarnaast de karakteristieke rietlandbewonende loopkevers *Demetrius imperialis* en *Odacantha melanura*. De waterkeverfauna van een geïsoleerde poeltje in het veenmosrietland vertoonde een redelijke overeenkomst met die van de verlande greppels in de Baggerputten, zoals bij voorbeeld *Hydroporus scalesianus* en *Ilybius guttiger*, daarnaast hier *Rhantus grapii* en merkwaardigerwijs *Enochrus bicolor*, normaliter een bewoner van (zeer) brakke wateren. In dit poeltje, een restant van een oude dichtgegroeide greppel, werden twee zeer zeldzame kortschildkevers gevangen: *Acidota crenata* en *Bolitobius cingulatus*, welke laatste nieuw voor de provincie Groningen was. De zeer lastig te determineren kortschild *Sepedophilus pedicularius* die sinds 1966 alleen bekend was van Ter Apel (Cuppen et al., 2002), kwam in aantal te voorschijn uit de kleine hooihoopjes bij de Vossenbult als ook uit de grote verzamelhoop. Het lijkt erop dat de huidige verspreiding van deze soort tot het noordoosten van ons land beperkt is. Het zeldzame loopkevertje *Philorizus sigma* werd alleen in het hooi bij de Vossenbult gevonden, evenals *Brachygluta helferi*, een ex-Pselaphidae, die vooral langs de kust wordt gevonden. Imponerend is de lange lijst van Staphylinidae uit de grote berg rietmaaisel met als karakteristieke (vrijwel alleen in dit soort hopen maaisel voorkomende) soorten *Lithocharis ochracea*, *L. nigriceps* en *Cilea silphoides*. Ook de drie soorten van het genus *Monotoma*, *Sericoderus lateralis*, *Ephistemus globulus*, *Omonadus floralis* en enkele van de Latridiidae worden vooral in degelijke hopen maaisel gevonden. In dit soort bulten overwintert niet alleen de ringslang *Natrix natrix*, maar ook voor zeer veel kevers(oorten) vormt het een vorstvrije, maar zeker geen Vorstvrije, schuilplaats. Een belangrijke voorwaarde is wel dat het maaien op zodanige wijze geschiedt dat de insecten het maaiproces zelf overleven. Het laten liggen van hopen maaisel in het terrein gedurende enkele jaren zal zeker een positieve bijdrage leveren aan de biodiversiteit van het terrein. Dit kan buiten het terrein (hoewel het dan composteren is) waarbij het later als mest uitgereden kan

worden over weidevogelgraslanden. In de oeverlanden kunnen alleen op kleine schaal en aan de randen kleine bultjes maaisel blijven liggen, indien we de ontwikkeling van veenmosrietland willen doorzetten.

De Uiterdijk bij Kolham ligt langs een verhoogde grinddijk, waarover van 1929 tot 1941 de trein van Groningen naar Weiwerd reed. Het terrein (het Zwaneveldsgat) zelf omvat een recent gegraven plas, droge grasland en enige jonge aanplant (eik, berk en fijnspar). Snuitkevers hebben hier een zeer groot aandeel in de lijst van 45 soorten. Deze werden verzameld door slepen van de graslanden en kloppen van bomen en struikgewas, aangevuld met handvangsten. *Aphidecta obliterata* is een lieveheersbeestje dat voornamelijk op naaldhout, vooral fijnspar, wordt gevonden, waar het jaagt op bladluizen van de families Adelgidae en Lachnidae. De bladkever *Pyrrhalta viburni* die leeft op Gelderse roos (*Viburnum opulus*) wordt niet zo vaak als volwassen dier gezien, wel de larven en vraatsporen. De spitsmuisjes van het genus *Apion* zijn allen zeer algemeen; de meeste soorten zijn mono- of oligofaag en kennen als voornaamste voedselplanten zuring, weegbree, (rol)klaver, wikke, distel, brem en berk. De talrijke *Nanophyes marmoratus* werd geklopt uit de bloeiwijze van de kattenstaart (*Lythrum salicaria*).

Het natuurgebied Woudbloem omvat een gebied van oude graslanden tussen de riviertjes Scharmer Ae en Slochter Ae. In de talrijke sloten en kanalen komt plaatselijk veel krabbescheer voor. Dit gebied behoort tot een van grootste natuurontwikkelingsprojecten van ons land, waarbij grote stukken cultuurgrond, na inrichting en deels afgraven van de teeltlaag, teruggegeven zijn aan de natuur. Hierbij is het nodige reliëf in het landschap aangebracht met veel talrijke poelen, zowel droogvallende als permanente met een variabele diepte. Bij Woudbloem werden 144 soorten geteld, het merendeel water- en oeverkevers. Opvallend waren zowel de grote aantallen als het aantal soorten van de grote waterkevers in een brede ontwateringssloot langs de Kooiweg aan de zuidrand van het gebied, zoals *Graphoderus cinereus*, *Cybister lateralimarginalis*, *Dytiscus marginalis*, *Hydrochara caraboides* en *Hydrophilus piceus*. Meer bijzonder is hier *Dytiscus circumcinctus* die recent van slechts weinig vindplaatsen bekend is. In enkele sloten met veel kranswieren werden *Haliphys confinis* en *H. fulvus* gevonden, waarvan adulten en larven leven van deze macroscopische algen. In de recente gegraven poelen kwamen enkele min of meer zeldzame pioniersoorten onder de waterkevers voor, zoals *Hygrotus confluens* en *H. nigrolineatus*; met het ontstaan van een sliblaag op de bodem bij het ouder worden van de poelen verdwijnen deze soorten als eerste. Ook de pieptor *Hygrobia hermanni*, in 1983 voor het eerst waargenomen in Groningen en hier nog slechts van weinig vindplaatsen bekend (Cuppen, 2000) behoort tot deze categorie. Leon Luijten leverde ook een bijdrage aan de lijst door in een poel *Dytiscus circumflexus* te scheppen. De oevergraafkevers van de familie Heteroceridae waren goed vertegenwoordigd met vier soorten, waaronder de zeldzame *Heterocerus intermedius*. Tenslotte werden in de Woudbloem nog twee soorten aquatische snuitkevers verzameld in de Slochter Ae: de vrij algemene *Bagous alismatis* die leeft op *Alisma*-soorten en de zeldzamere *Bagous nodulosus* van *Stratiotes aloides*.

Dankwoord

Wij zijn Leon Luijten (Staatsbosbeheer) zeer erkentelijk voor zijn bijdragen aan het weekend. We denken hierbij aan het mede-organiseren van het weekend, maar vooral zijn belangstelling en uitleg in het veld gedurende de zaterdag. Daarnaast zijn wij hem erkentelijk voor zijn commentaar op een eerste concept van dit verslag. Wij danken Staatsbosbeheer voor een financiële bijdrage.

Literatuur

CUPPEN, J.G.M., 2000. Distribution, phenology, food and habitat of *Hygrobia hermanni* in The Netherlands (Coleoptera: Hygrobiidae). *Entomologische Berichten, Amsterdam* 60: 53-60.

CUPPEN, J.G.M., O. VORST, TH. HEIJERMAN, M.B.P. DROST, J. HUIJBREGTS, C. VAN DE SANDE, S. TIEMERSMA, A.P.J.A. TEUNISSEN, J.K. WINKELMAN, P. BOER, B. AUKEMA & J. KRIKKEN, 2002. Coleoptera – kevers. In: Entomofauna van Westerwolde, verslag van de 156^e zomerbijeenkomst te Ter Apel. *Entomologische Berichten, Amsterdam* 62: 111-118

VORST, O & J.G.M. CUPPEN, 2003. A third Palearctic species of *Chaetarthria* Stephens (Coleoptera: Hydrophilidae). *Koleopterologische Rundschau* 73: 161-167.

TEUNISSEN, A.P.J.A & J.J.A. BLOMMAART, 1994. *Dromius longiceps* in de Brabantsche Biesbosch (Coleoptera: Carabidae). *Entomologische Berichten, Amsterdam* 54: 128.

Tabel 1.

Lijst van de in Oost-Groningen aangetroffen keversoorten op 17-19 september 2004. De vindplaatsen zijn met afkortingen weergegeven, zie de verklaring op pagina 5. De afkortingen van waarnemers zijn: JC=Jan Cuppen, OV=Oscar Vorst, TH=Theodoor Heijerman, JB=Jack Blommaart, FN=Frank van Nunen, AL=Albert Lutjeboer, JM=Jan Muilwijk en LL=Leon Luijten.

Taxa	Vindplaats	Verzamelaar			
GYRINIDAE					
<i>Gyrinus marinus</i> Gyll.	SC WO	JC FN OV	<i>Noterus crassicornis</i> (Müll.)	BA SC WO	div
<i>Gyrinus caspius</i> Ménétr.	SC	OV	HYGROBIIDAE		
<i>Gyrinus paykulli</i> Ochs	SC	JC OV	<i>Hygrobia hermanni</i> (F.)	WO	JC OV
HALIPLIDAE			DYTISCIDAE		
<i>Pelodytes caesus</i> (Duft.)	SC WO	JC TH FN	<i>Hyphydrus ovatus</i> (L.)	BA WO	div
<i>Haliphus confinis</i> Steph.	WO	FN	<i>Hydroglyphus geminus</i> (F.)	BA SC WO	div
<i>Haliphus lineatocollis</i> (Marsh.)	BA WO	JC FN	<i>Bidessus unistriatus</i> (Schrk.)	BA	JC
<i>Haliphus ruficollis</i> (Deg.)	BA SC WO	JC TH FN	<i>Hygrotus impressopunctatus</i> (Schall.)	WO	JC TH
<i>Haliphus heydeni</i> Wehncke	(BA) WO	JC FN	<i>Hygrotus nigrolineatus</i> (Stev.)	WO	JC OV
<i>Haliphus fluviatilis</i> Aubé	WO	JC	<i>Hygrotus confluens</i> (F.)	WO	JC
<i>Haliphus lineolatus</i> Mannh.	WO	JC	<i>Hygrotus versicolor</i> (Schall.)	SC WO	JC TH FN
<i>Haliphus immaculatus</i> Gerh.	WO	TH FN	<i>Hygrotus inaequalis</i> (F.)	BA SC WO	div
<i>Haliphus flavicollis</i> Sturm	WO	JC FN	<i>Hygrotus decoratus</i> (Gyll.)	BA SC WO	JC OV
<i>Haliphus fulvus</i> (F.)	WO	JC FN	<i>Hydroporus scalesianus</i> Steph.	BA SC	JC FN
NOTERIDAE			<i>Hydroporus angustatus</i> Sturm	BA SC	JC FN
<i>Noterus clavicornis</i> (Deg.)	SC WO	JC TH FN	<i>Hydroporus umbrosus</i> (Gyll.)	BA	JC FN
			<i>Hydroporus tristis</i> (Payk.)	BA	JC FN
			<i>Hydroporus palustris</i> (L.)	BA SC WO	JC FN

<i>Hydroporus incognitus</i> Shp	SC WO	JC	<i>Pterostichus nigrita</i> (Payk.)	WO	JM
<i>Hydroporus striola</i> (Gyll.)	BA	JC	<i>Pterostichus minor</i> (Gyll.)	BA SC	JC FN OV
<i>Hydroporus erythrocephalus</i> (L.)	BA WO	JC FN OV	<i>Pterostichus oblongopunctatus</i> (F.)	HU WO	AL
<i>Hydroporus planus</i> (F.)	SC	JC	<i>Pterostichus melanarius</i> (Ill.)	FR	JM
<i>Hydroporus neglectus</i> Schaum	BA	FN	<i>Agonum marginatum</i> (L.)	WO	OV
<i>Suphrodytes dorsalis</i> (F.)	BA	JC FN OV	<i>Agonum muelleri</i> (Hbst)	BA UI	TH JM
<i>Graptodytes pictus</i> (F.)	WO	JC FN	<i>Agonum fuliginosum</i> (Panz.)	SC	JC OV
<i>Laccornis oblongus</i> (Steph.)	BA	JC	<i>Agonum thoreyi</i> Dej.	BA SC	JC JM
<i>Porhydrus lineatus</i> (F.)	BA	JC FN OV	<i>Anchomenus dorsalis</i> (Pont.)	FR	JM
<i>Laccophilus minutus</i> (L.)	BA SC WO	JC TH FN	<i>Limodromus assimilis</i> (Payk.)	FR	JM
<i>Laccophilus hyalinus</i> (Deg.)	WO	JC TH	<i>Paranchus albipes</i> (F.)	FR	JM
<i>Liopterus haemorrhoidalis</i> (F.)	BA SC	JC	<i>Amara similata</i> (Gyll.)	BA	JB
<i>Agabus bipustulatus</i> (L.)	BA SC WO	JC FN	<i>Amara lunicollis</i> Schdte	BA	OV
<i>Agabus sturmii</i> (Gyll.)	BA WO	JC	<i>Amara aenea</i> (Deg.)	BA	JB
<i>Agabus unguicularis</i> Thoms.	BA	JC	<i>Amara familiaris</i> (Duft.)	UI	TH
<i>Ilybius fenestratus</i> (F.)	BA WO	JC FN OV	<i>Odacantha melanura</i> (L.)	SC	JC JM
<i>Ilybius quadriguttatus</i> (Lac.)	BA WO	JC OV	<i>Demetrius monostigma</i> Sam.	SC	JC
<i>Ilybius guttiger</i> (Gyll.)	BA SC	JC	<i>Demetrius imperialis</i> (Germ.)	SC WO	JB JC
<i>Rhantus grapii</i> (Gyll.)	SC WO	JC	<i>Dromius quadrimaculatus</i> (L.)	BA HU	TH AL
<i>Rhantus suturalis</i> (M'Leay)	BA SC WO	div	<i>Paradromius longiceps</i> (Dej.)	BA SC	JB JC JM
<i>Rhantus frontalis</i> (Marsh.)	WO	JC TH FN	<i>Paradromius linearis</i> (Ol.)	WO	JB JM AL
<i>Rhantus exsoletus</i> (Forst.)	WO	JC FN	<i>Philorhizus sigma</i> (Rossi)	SC	JC
<i>Colymbetes fuscus</i> (L.)	WO	JC TH FN	LEIODIDAE		
<i>Hydaticus transversalis</i> (Pont.)	WO	JC	<i>Agathidium laevigatum</i> Er.	SC	OV
<i>Hydaticus seminiger</i> (Deg.)	BA SC	JC	HYDRAENIDAE		
<i>Graphoderus cinereus</i> (L.)	BA SC WO	JC TH OV	<i>Hydraena palustris</i> Er.	BA SC	JC OV
<i>Acilius canaliculatus</i> (Nicol.)	WO	TH	<i>Hydraena testacea</i> Curt.	SC WO	JC OV
<i>Dytiscus marginalis</i> L.	WO	JC OV	<i>Limnebius aluta</i> Bedel	BA	JC OV
<i>Dytiscus circumcinctus</i> Ahr.	WO	JC OV	PTILIIDAE		
<i>Dytiscus circumflexus</i> F.	WO	LL	<i>Ptenidium laevigatum</i> Er.	SC	OV
<i>Cybister lateralmarginalis</i> (Deg.)	WO	JC OV	<i>Ptenidium fuscicorne</i> Er.	SC WO	OV
CARABIDAE			<i>Ptenidium pusillum</i> (Gyll.)	SC	OV
<i>Carabus granulatus</i> L.	BA WO	AL JM	<i>Ptenidium nitidum</i> (Heer)	SC	OV
<i>Carabus nemoralis</i> Müll.	FR	JM	<i>Ptinella errabunda</i> Johns.	BA	OV
<i>Leistus fulvibarbis</i> Dej.	FR WO	AL JM	<i>Nephanes titan</i> (Newm.)	SC	OV
<i>Leistus terminatus</i> (Hellw.)	FR SC	JM OV	<i>Acrotrichis thoracica</i> (Waltl)	SC	OV
<i>Nebria brevicollis</i> (F.)	BA FR WO	div	<i>Acrotrichis sericans</i> (Heer)	SC	JC OV
<i>Notiophilus biguttatus</i> (F.)	FR WO	JM OV	<i>Acrotrichis brevipennis</i> (Er.)	BA	OV
<i>Elaphrus riparius</i> (L.)	WO	OV	<i>Acrotrichis atomaria</i> (Deg.)	BA SC	OV
<i>Loricera pilicornis</i> (F.)	HU	AL	<i>Acrotrichis sitkaensis</i> (Motsch.)	BA SC	OV
<i>Clivina fossor</i> (L.)	FR WO	JM OV	<i>Acrotrichis henrici</i> (Matth.)	SC	OV
<i>Trechus quadristriatus</i> (Schrk)	FR	JM	<i>Acrotrichis fascicularis</i> (Hbst)	BA SC	OV
<i>Bembidion lampros</i> (Hbst)	FR WO	JM OV	SCYDMAENIDAE		
<i>Bembidion properans</i> (Steph.)	FR	JM	<i>Stenichnus scutellaris</i> Müll. Kunze	SC	JC OV
<i>Bembidion obliquum</i> Sturm	WO	OV	<i>Stenichnus collaris</i> Müll. Kunze	BA SC	JC OV
<i>Bembidion tetracolum</i> Say	FR WO	JM OV	<i>Euconnus hirticollis</i> (Ill.)	SC	JC OV
<i>Bembidion femoratum</i> Sturm	FR WO	JC JM OV	<i>Scydmaenus tarsatus</i> Müll. Kunze	SC	JC
<i>Bembidion tetragrammum</i> illigeri Net.	WO	OV	SILPHIDAE		
<i>Bembidion quadrimaculatum</i> (L.)	WO	JC JM	<i>Necrophorus vespilloides</i> Hbst	WO	AL
<i>Bembidion articulatum</i> (Panz.)	WO	OV	<i>Necrophorus vespillo</i> (L.)	UI	TH
<i>Bembidion lunulatum</i> (Geoffr. In Fourcr.)	BA SC	JC OV	<i>Phosphuga atrata</i> (L.)	BA SC WO	AL FN OV
<i>Pseudoophonus rufipes</i> (Deg.)	WO	JC	STAPHYLINIDAE		
<i>Stenolophus teutonius</i> (Schrk.)	UI WO	TH OV	<i>Anthobium unicolor</i> (Marsh.)	SC	JC
<i>Stenolophus mixtus</i> Hbst	SC	OV	<i>Acidota crenata</i> (F.)	SC	OV
<i>Trichocellus placidus</i> (Gyll.)	SC	OV	<i>Lesteva sicula heeri</i> Fauv.	SC WO	JC OV
<i>Bradycellus harpalinus</i> (Serv.)	BA	JB	<i>Metopsia clypeata</i> (Müll.)	BA	JB OV
<i>Acupalpus parvulus</i> (Sturm)	SC	JC OV	<i>Megarhtrus hemipterus</i> (Ill.)	SC	JC
<i>Acupalpus exiguus</i> (Dej.)	SC	JC	<i>Proteinus laevigatus</i> Hochh.	SC	JC
<i>Poecilus versicolor</i> (Sturm)	BA	JB JC OV	<i>Bryaxis bulbifer</i> (Reichb.)	BA SC	JC OV
<i>Pterostichus strenuus</i> (Panz.)	BA FR SC	div	<i>Rybaxis longicornis</i> (Leach)	SC	OV
<i>Pterostichus diligens</i> (Sturm)	BA SC	div	<i>Brachygluta fossulata</i> (Reichb.)	SC	JC OV
<i>Pterostichus vernalis</i> (Panz.)	BA FR	JM FN OV	<i>Brachygluta helferi</i> (Schm.)	SC	OV
			<i>Reichenbachia juncorum</i> (Leach)	SC	JC OV

<i>Carpelimus corticinus</i> (Grav.)	SC	JC	OV	<i>Cilea silphoides</i> (L.)	SC	OV
<i>Carpelimus elongatulus</i> (Er.)	SC		OV	<i>Tachyporus nitidulus</i> (F.)	SC	JC
<i>Anotylus rugosus</i> (F.)	BA SC	JC	OV	<i>Tachyporus obtusus</i> (L.)	BA SC	JB JC
<i>Bledius</i> sp.	WO		JC	<i>Tachyporus pallidus</i> Shp	SC	JC
<i>Stenus comma</i> Lec.	WO		OV	<i>Tachyporus hypnorum</i> (F.)	BA SC	JB JC OV
<i>Stenus juno</i> (Payk.)	BA SC	JB	JC OV	<i>Tachyporus chrysomelinus</i> (L.)	BA SC	JB JC OV
<i>Stenus lustrator</i> Er.	SC	JC	OV	<i>Tachyporus dispar</i> (Payk.)	BA SC	JC OV
<i>Stenus clavicornis</i> (Scop.)	BA SC	JB	OV	<i>Tachyporus atriceps</i> Steph.	BA	JC
<i>Stenus bimaculatus</i> Gyll.	SC	JC	OV	<i>Tachyporus transversalis</i> Grav.	BA SC	OV
<i>Stenus boops</i> Ljungh	WO	TH	OV	<i>Sepedophilus pedicularius</i> (Grav.)	SC	JC OV
<i>Stenus melanarius</i> Steph.	WO		TH	<i>Habrocerus capillaricornis</i> (Grav.)	BA SC	JB JC OV
<i>Stenus canaliculatus</i> Gyll.	WO	JC	OV	<i>Deinopsis erosa</i> (Steph.)	SC	JC
<i>Stenus nitens</i> Steph.	BA SC	JC	OV	<i>Myllaena intermedia</i> Er.	BA SC	JC OV
<i>Stenus pusillus</i> Steph.	SC		JC	<i>Myllaena brevicornis</i> (Matth.)	SC WO	JC OV
<i>Stenus carbonarius</i> Gyll.	SC	JC	OV	<i>Myllaena minuta</i> (Grav.)	SC	JC
<i>Stenus latifrons</i> Er.	BA SC	JC	OV	<i>Myllaena infuscata</i> Kr.	SC	OV
<i>Stenus fulvicornis</i> Steph.	BA SC	JB	JC OV	<i>Oligota pusillima</i> (Grav.)	BA SC	JC OV
<i>Stenus solutus</i> Er.	SC	JC	OV	<i>Cypha discoidea</i> (Er.)	SC	OV
<i>Stenus cicindeloides</i> (Schall.)	BA WO	JC	TH OV	<i>Hygronoma dimidiata</i> (Grav.)	BA	JC
<i>Stenus impressus</i> Germ.	BA SC	JB	JC OV	<i>Agaricochara latissima</i> (Steph.)	WO	OV
<i>Stenus palustris</i> Er.	SC	JC	OV	<i>Falagria caesa</i> (Er.)	SC	JC OV
<i>Euaesthetus ruficapillus</i> Boisd. Lac.	BA SC	JC	OV	<i>Amischa analis</i> (Grav.)	SC	OV
<i>Euaesthetus laeviusculus</i> Mannh.	BA		OV	<i>Amischa bifoveolata</i> (Mannh.)	BA SC	OV
<i>Paederus riparius</i> (L.)	BA SC WO		div	<i>Amischa nigrofusca</i> (Steph.)	SC	OV
<i>Rugilus rufipes</i> Germ.	BA SC	JB	JC OV	<i>Amischa decipiens</i> (Shp)	SC	OV
<i>Rugilus orbiculatus</i> (Payk.)	SC	JC	OV	<i>Nehemitropia lividipennis</i> (Mannh.)	BA SC	OV
<i>Lithocharis ochracea</i> (Grav.)	SC		OV	<i>Dinaraea aequata</i> (Er.)	WO	OV
<i>Lithocharis nigriceps</i> (Kr.)	SC		OV	<i>Atheta palustris</i> (Kiesw.)	SC	OV
<i>Lathrobium terminatum</i> Grav.	BA SC	JC	OV	<i>Atheta fungi</i> (Grav.)	SC	OV
<i>Lathrobium brunnipes</i> (F.)	BA SC	JB	JC OV	<i>Atheta nigra</i> (Kr.)	SC	OV
<i>Lathrobium fovulum</i> Steph.	BA SC WO	JC	OV	<i>Atheta aeneicollis</i> (Shp)	SC	OV
<i>Lathrobium impressum</i> Heer	SC	JC	OV	<i>Atheta laticollis</i> (Steph.)	SC	OV
<i>Ochtheophilum fracticorne</i> (Payk.)	BA SC	JB	OV	<i>Atheta coriaria</i> (Kr.)	SC	OV
<i>Erichsonius cinerascens</i> (Grav.)	BA SC		OV	<i>Atheta crassicornis</i> (F.)	BA	OV
<i>Philonthus nigrata</i> (Grav.)	BA		OV	<i>Acrotoma aterrima</i> (Grav.)	SC	OV
<i>Philonthus umbratilis</i> (Grav.)	SC	JC		<i>Alianta incana</i> (Er.)	SC	OV
<i>Philonthus cf albipes</i> (Grav.)	SC		OV	<i>Pachnida nigella</i> (Er.)	SC	OV
<i>Philonthus cognatus</i> Steph.	BA SC	JB	JC OV	HELOPHORIDAE		
<i>Philonthus sordidus</i> (Grav.)	SC	JC		<i>Helophorus grandis</i> Ill.	SC	JC
<i>Philonthus carbonarius</i> (Grav.)	BA SC	JB	JC OV	<i>Helophorus aequalis</i> Thoms.	SC WO	JC OV
<i>Philonthus varians</i> (Payk.)	SC	JC	OV	<i>Helophorus brevipalpis</i> Bedel	BA SC	JB JC OV
<i>Philonthus quisquiliarius</i> (Gyll.)	BA WO	JB	OV	<i>Helophorus obscurus</i> Muls.	SC	JC OV
<i>Philonthus sanguinolentus</i> (Grav.)	BA	JB		<i>Helophorus granularis</i> (L.)	WO	TH
<i>Philonthus rectangulus</i> Shp	SC		OV	<i>Helophorus minutus</i> F.	SC WO	div
<i>Philonthus longicornis</i> Steph.	SC	JC	OV	SPERCHEIDAE		
<i>Philonthus cf parvicornis</i> (Grav.)	SC	JC		<i>Spercheus emarginatus</i> (Schall.)	SC	JC
<i>Philonthus micantoides</i> Benick Lohse	BA	JB		HYDROPHILIDAE		
<i>Gabrius trossulus</i> (Nordm.)	BA SC	JC	OV	<i>Coelostoma orbiculare</i> (F.)	BA SC WO	JC TH OV
<i>Gabrius breviventer</i> (Sperk)	SC	JC	OV	<i>Cercyon ustulatus</i> (Preysl.)	BA SC	JC OV
<i>Quedius cruentus</i> (Ol.)	SC	JC		<i>Cercyon melanocephalus</i> (L.)	SC	OV
<i>Quedius fuliginosus</i> (Grav.)	BA	JB	OV	<i>Cercyon unipunctatus</i> (L.)	SC	OV
<i>Quedius curtipennis</i> Bernh.	BA		OV	<i>Cercyon convexiusculus</i> Steph.	BA SC	JC OV
<i>Quedius molochinus</i> (Grav.)	BA		OV	<i>Cercyon analis</i> (Payk.)	BA SC	JB JC OV
<i>Quedius maurorufus</i> (Grav.)	BA SC	JB	JC	<i>Megasternum concinnum</i> (Marsh.)	BA SC	JB JC OV
<i>Quedius boopoides</i> Munst.	SC	JC		<i>Cryptopleurum minutum</i> (F.)	SC	JC OV
<i>Leptacinus intermedius</i> Donisth.	SC	JC	OV	<i>Cryptopleurum subtile</i> Shp	SC	JC OV
<i>Gyrophypnus fracticornis</i> (Müll.)	SC	JC	OV	<i>Hydrobius fuscipes</i> (L.)	SC	JC
<i>Gyrophypnus angustatus</i> Steph.	BA SC	JB	JC	<i>Anacaena globulus</i> (Payk.)	BA SC WO	div
<i>Xantholinus linearis</i> (Ol.)	BA	JB		<i>Anacaena limbata</i> (F.)	BA SC WO	div
<i>Xantholinus longiventris</i> Heer	BA SC	JB	JC OV	<i>Anacaena lutescens</i> (Steph.)	BA SC WO	JC TH OV
<i>Lordithon thoracicus</i> (F.)	BA		OV	<i>Laccobius bipunctatus</i> (F.)	SC WO	JC TH FN
<i>Bolitobius cingulatus</i> Mannh.	SC	JC		<i>Laccobius minutus</i> (L.)	BA SC WO	div
<i>Tachinus corticinus</i> Grav.	BA	JB		<i>Helochares obscurus</i> (Müll.)	BA SC WO	JC OV

<i>Enochrus quadripunctatus</i> (Hbst)	SC WO	JC	<i>Enicmus histrio</i> Joy Tomlin	BA SC	JC OV
<i>Enochrus bicolor</i> (F.)	SC	JC	<i>Cartodere bifasciata</i> (Rtt.)	SC	OV
<i>Enochrus testaceus</i> (F.)	BA SC WO	JC FN OV	<i>Cartodere nodifer</i> (Westw.)	BA SC WO	JB JC OV
<i>Enochrus affinis</i> (Thunb.)	BA	JC	<i>Stephostethus lardarius</i> (Deg.)	SC	OV
<i>Enochrus coarctatus</i> (Gredl.)	BA SC WO	JC FN OV	<i>Corticarina fuscata</i> (Gyll.)	SC	JC OV
<i>Cymbiodyta marginellus</i> (F.)	BA SC	JC	<i>Corticinara gibbosa</i> (Hbst)	SC	OV
<i>Chaetarthria seminulum</i> (Hbst)	BA SC WO	JC OV	CIIDAE		
<i>Chaetarthria simillima</i> Vorst & Cupp.	BA SC	JC OV	<i>Cis boleti</i> (Scop.)	WO	OV
<i>Hydrochara caraboides</i> (L.)	WO	div	SALPINGIDAE		
<i>Hydrophilus piceus</i> (L.)	WO	div	<i>Salpingus planirostris</i> (F.)	BA UI	TH
HISTERIDAE			ANTHICIDAE		
<i>Margarinotus obscurus</i> (Kug.)	BA	JB	<i>Omonadus floralis</i> (L.)	SC	JC OV
<i>Margarinotus neglectus</i> (Germ.)	UI	TH	CERAMBYCIDAE		
CLAMBIDAE			<i>Pogonocherus hispidus</i> (L.)	BA HU	TH AL
<i>Clambus pubescens</i> Redt.	SC	JC	CHRYSOMELIDAE		
SCIRTIDAE			<i>Donacia semicuprea</i> Panz.	WO	OV
<i>Cyphon laevipennis</i> Tourn.	SC	JC	<i>Donacia marginata</i> Hoppe	BA WO	FN OV
<i>Cyphon pubescens</i> (F.)	BA	FN OV	<i>Donacia vulgaris</i> Zschach	WO	FN
<i>Scirtes</i> sp.	BA WO	JC	<i>Oulema gallaeciana</i> (Heyden)	BA HU	JB AL
BYRRHIDAE			<i>Oulema melanopus</i> (L.)	BA SC	JB OV
<i>Simplocaria semistriata</i> (F.)	WO	TH	<i>Oulema duftschmidi</i> (Redt.)	BA SC	JB JC
DRYOPIDAE		JC	<i>Cryptocephalus fulvus</i> (Goeze)	WO	AL
<i>Dryops luridus</i> (Er.)	BA SC WO	JC TH FN	<i>Cryptocephalus pusillus</i> F.	HU	AL
HETEROCERIDAE			<i>Chrysolina polita</i> (L.)	WO	AL
<i>Heterocerus marginatus</i> (F.)	WO	OV	<i>Chrysolina oricalcia</i> (Müll.)	WO	TH
<i>Heterocerus fenestratus</i> (Thunb.)	BA WO	JC OV	<i>Chrysolina varians</i> (Schall.)	UI	TH
<i>Heterocerus hispidulus</i> Kiesw.	WO	JC	<i>Gastrophysa viridula</i> (Deg.)	HU	AL
<i>Heterocerus intermedius</i> Kiesw.	WO	OV	<i>Phaedon cochleariae</i> (F.)	BA SC WO	JC OV
MELYRIDAE			<i>Gonioctena olivacea</i> (Forst.)	WO	AL
<i>Anthocomus coccineus</i> (Schall.)	WO	JB AL	<i>Phratora vulgatissima</i> (L.)	WO	AL
NITIDULIDAE			<i>Phratora laticollis</i> (Suffr.)	HU	AL
<i>Glischrochilus hortensis</i> (Fourcr.)	UI	TH	<i>Galerucella grisescens</i> (Joann.)	SC WO	JC
MONOTOMIDAE			<i>Galerucella lineola</i> (F.)	HU	AL
<i>Monotoma picipes</i> Hbst	SC	JC OV	<i>Pyrrhalta viburni</i> (Payk.)	UI	TH
<i>Monotoma bicolor</i> Villa & Villa	SC	JC	<i>Lochmaea caprea</i> (L.)	BA	JB
<i>Monotoma longicollis</i> (Gyll.)	SC	JC OV	<i>Lochmaea crataegi</i> (Forst.)	WO	JB
SILVANIDAE			<i>Agalactic alni</i> (L.)	BA HU	AL OV
<i>Psammoecus bipunctatus</i> (F.)	SC	JC OV	<i>Phyllotreta exclamationis</i> (Thunb.)	BA	OV
PHALACRIDAE			<i>Aphthona nonstriata</i> (Goeze)	BA SC	JC FN
<i>Stilbus oblongus</i> (Er.)	SC	JC OV	<i>Longitarsus cf luridus</i> (Scop.)	WO	JC
CRYPTOPHAGIDAE			<i>Lythroria salicariae</i> (Payk.)	SC	JC OV
<i>Telmatophilus typhae</i> (Fall.)	WO	JC	<i>Crepidodera fulvicornis</i> (F.)	WO	AL
<i>Atomaria fuscata</i> (Schönh.)	BA SC	OV	<i>Crepidodera aurata</i> (Marsh.)	HU WO	JB AL
<i>Atomaria lewisi</i> Rtt.	BA SC	OV	<i>Chaetocnema concinna</i> (Marsh.)	SC	JC OV
<i>Atomaria basalis</i> Er.	SC	OV	<i>Psylliodes napi</i> (F.)	WO	FN
<i>Atomaria rubella</i> Heer	SC	OV	<i>Cassida rubiginosa</i> Müll.	WO	AL
<i>Atomaria testacea</i> Steph.	SC	OV	<i>Cassida vittata</i> Vill.	BA	JC
<i>Atomaria nigrirostris</i> Steph.	SC	OV	RHYNCHITIDAE		
<i>Ephistemus globulus</i> (Payk.)	BA SC	JC OV	<i>Rhynchites cupreus</i> (L.)	BA HU	TH AL
EROTYLIDAE			APIONIDAE		
<i>Dacne bipustulata</i> (Thunb.)	BA	OV	<i>Ceratopion onopordi</i> (Kirby)	UI WO	TH AL
COCCINELLIDAE			<i>Exapion fuscirostre</i> (F.)	HU UI	TH AL
<i>Coccidula scutellata</i> (Hbst)	WO	TH	<i>Protapion fulvipes</i> (Fourcr.)	HU UI	TH AL
<i>Coccidula rufa</i> (Hbst)	SC WO	TH FN OV	<i>Protapion nigritarse</i> (Kirby)	UI	TH
<i>Aphidecta oblitterata</i> (L.)	UI	TH	<i>Protapion assimile</i> (Kirby)	SC	OV
<i>Hippodamia tredecimpunctata</i> (L.)	BA WO	JC TH OV	<i>Perapion marchicum</i> (Hbst)	UI	TH
<i>Anisosticta novemdecimpunctata</i> (L.)	BA UI WO	div	<i>Perapion curtirostre</i> (Germ.)	UI	TH
<i>Psyllobora vigintiduopunctata</i> (L.)	UI	TH	<i>Apion frumentarium</i> (L.)	BA WO	TH AL
CORYLOPHIDAE			<i>Apion cruentatum</i> Walt.	BA UI	TH OV
<i>Sericoderus lateralis</i> (Gyll.)	BA SC	JC OV	<i>Trichapion simile</i> (Kirby)	BA UI WO	TH
<i>Corylophus cassidoides</i> (Marsh.)	SC	JC OV	<i>Ischnopterapion loti</i> (Kirby)	UI	TH
LATRIDIIDAE			<i>Ischnopterapion virens</i> (Hbst)	SC	JC
<i>Enicmus transversus</i> (Ol.)	SC	JC OV	<i>Oxystoma cracca</i> (L.)	UI	TH

NANOPHYIDAE				<i>Eubrychius velutus</i> (Beck)	BA	OV
<i>Nanophyes marmoratus</i> (Goeze)	HU UI	TH AL		<i>Pelenomus waltoni</i> (Boh.)	UI	TH
ERIRHINIDAE				<i>Pelenomus quadrituberculatus</i> (F.)	SC	OV
<i>Stenopelmus rufinatus</i> Gyll.	WO	JC		<i>Rhinoncus perpendicularis</i> (Reich)	UI	TH
<i>Tanysphyrus lemnae</i> (Payk.)	BA	OV		<i>Rhinoncus inconspicuum</i> (Hbst)	UI	TH
<i>Notaris acridula</i> (L.)	BA WO	JC TH AL		<i>Rhinoncus pericarpus</i> (L.)	BA UI WO	JB TH OV
<i>Thryogenes nereis</i> (Payk.)	WO	JC		<i>Rhinoncus bruchoides</i> (Hbst)	SC UI WO	JC TH OV
CURCULIONIDAE				<i>Amalus scortillum</i> (Hbst)	UI	TH
<i>Otiorynchus ovatus</i> (L.)	UI	TH		<i>Ceutorhynchus contractus</i> (Marsh.)	SC	OV
<i>Trachyphloeus bifoveolatus</i> (Beck)	UI	TH		<i>Ceutorhynchus erysimi</i> (F.)	SC	JC OV
<i>Strophosoma melanogrammum</i> (Forst.)	HU UI	TH AL		<i>Ceutorhynchus pectoralis</i> Weise	BA	OV
<i>Sitona gressorius</i> (F.)	HU	AL		<i>Ceutorhynchus cochleariae</i> (Gyll.)	SC	OV
<i>Sitona regensteinensis</i> (Hbst)	HU UI WO	TH AL		<i>Ceutorhynchus obstrictus</i> (Marsh.)	SC	OV
<i>Sitona hispidulus</i> (F.)	UI	TH		<i>Datonychus melanostictus</i> (Marsh.)	SC	OV
<i>Bagous nodulosus</i> Gyll.	WO	TH		<i>Microplontus rugulosus</i> (Hbst)	SC	OV
<i>Bagous alismatis</i> (Marsh.)	WO	TH		<i>Trichosirocalus troglodytes</i> (F.)	UI	TH
<i>Dorytomus melanophthalmus</i> (Payk.)	BA UI WO	TH		<i>Nedyus quadrimaculatus</i> (L.)	HU SC UI WO	div
				<i>Mecinus pyraeter</i> (Hbst)	BA	TH
<i>Dorytomus rufatus</i> (Bedel)	HU UI WO	TH AL		<i>Gymnetron antirrhini</i> (Payk.)	HU UI WO	TH AL
<i>Tychius picirostris</i> (F.)	SC UI	JC TH		<i>Rhynchaenus quercus</i> (L.)	UI	TH
<i>Anthonomus rectirostris</i> (L.)	BA HU	TH AL		<i>Rhynchaenus erythropus</i> (Germ.)	UI	TH
<i>Curculio crux</i> F.	UI	TH		<i>Tachyerges salicis</i> (L.)	BA HU UI	TH AL
<i>Mononychus punctumalbum</i> (Hbst)	BA UI WO	JB TH AL		<i>Rhampus oxyacanthae</i> (Marsh.)	BA	TH

Ooproep: inleveren soortenlijstjes voor excursieverlagen

Alle deelnemers aan de excursies in 2005 kunnen hun soortenlijsten inleveren voor de verslaglegging! Onderstaand een overzicht voor het inleveren van de soortenlijsten van de excursies uit 2005. De lijsten kunnen worden opgestuurd naar het bestuurslid dat het verslag maakt, zie hun (e-mail)adressen op pagina 2. Lever je lijsten bij voorkeur in als Orde-export, maar als Excel- of Word-bestand is ook prima.

Excursie	Verslag	Deadline
Voorjaarsexcursie Vianen (2005)	Frank van Nunen	01-09-2006
Extra excursie Castenraysche vennen (2005)	Bas Drost	01-12-2006
Weekendexcursie Bergen op Zoom (2005)	Jan Cuppen	01-01-2007